

УДК 811.11'42

Я. О. Бондаренко

Київський національний лінгвістичний університет,
кандидат філологічних наук,
завідувач кафедри германських і романських мов

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ПСИХОПАТОЛОГІЇ ПЕРСОНАЖА В РОМАНІ СТВЕНА КІНГА «ЩО ВПАЛО, ТЕ ПРОПАЛО»

У статті розглядається вербалізація психопатології персонажа в романі Стівена Кінга «Що впало, те пропало». Аналізується викривлена Я-концепція персонажа, спотворення традиційних ціннісних концептів і гіпертрофія власних ключових ціннісних концептів, а також індивідуальні концептуальні метафори.

Ключові слова: вербалізація, мовна особистість, ціннісні концепти, концептуальні метафори, персонажний дискурс.

Антропоцентричність сучасної лінгвістики ставить у фокус багатьох досліджень мовну особистість в усьому комплексі її концептуальної сфери, когнітивної діяльності й вербальної поведінки [див., напр., 1; 2; 3]. Особливий інтерес представляє вивчення різноманітних виявів психопатології особистості в дискурсі, оскільки наявність психопатології може призводити до вербалізації тих концептуальних параметрів особистості, які зазвичай залишаються «за кадром». Слід зауважити, що штучно змодельована психопатологія особистості широко представлена в сучасній англomовній художній прозі, зокрема, в персональному дискурсі багатьох романів Стівена Кінга.

Об'єктом цієї статті є вербалізація психопатології персонажа в романі Стівена Кінга «Що впало, те пропало», предметом – когнітивні вияви психопатології персонажа в його зовнішньому й внутрішньому дискурсі. Метою статті є дослідження фокусів вербалізації психопатології персонажа в романі Стівена Кінга «Що впало, те пропало».

Аналізований роман Стівена Кінга побудований навколо одержимості одного з головних героїв Моріса Беламі творами вигаданого американського письменника Джона Ротштайна. Ця одержимість також виконує сюжетотворювальну функцію, оскільки роман починається із вбивства Морісом письменника, творами якого він захоплювався, заради того, щоб заволодіти його неопублікованими романами, і завершується загибеллю самого Моріса у марній спробі повернути свій найцінніший скарб – двічі вкрадені неопубліковані романи покійного письменника. Сама одержимість головного героя представлена в динаміці, що утворює своєрідний ефект градації.

Проведений аналіз показує, що основними фокусами психопатології аналізованого персонажа в дискурсі є вербалізація його викривленої Я-концепції, спотворення й гіпертрофія ключових ціннісних концептів, а також нестан-

дартна образність взагалі і нестандартні концептуальні метафори зокрема. Оскільки через наявність психопатології Моріс є нелюдимим і відчуженим, основним джерелом аналізу вербалізації психопатології в його дискурсі є його внутрішнє мовлення. Проведений аналіз показує, що викривлення його Я-концепції вербалізується в дискурсі через постійне протиставлення з одного боку себе та інших, а з іншого – свого реального Я та свого уявного, потенційного, вигаданого:

[...] *They were Moleskines, the kind Hemingway had used, the kind Morris had dreamed of while in the reformatory, where he had also dreamed of becoming a writer himself.* (Finders Keepers, 24); *Morris wasn't shocked, exactly, but he was certainly amazed. He had expected some blood, and a hole between the eyes, but not this gaudy expectoration of gristle and bone. It was a failure of imagination, he supposed, the reason why he could read the giants of modern American literature – read them and appreciate them – but never be one.* (Finders Keepers, 9-23); *He could see himself in a bar or a stripjoint somewhere, Morris Bellamy, the college dropout and self-proclaimed American scholar, tossing back bourbon and having an out-of-body experience.* (Finders Keepers, 75); *Yes, and that would include time to read everything Rothstein had written since 'The Perfect Banana Pie.' Profit – even half a million dollars – was incidental. I am not a mercenary, Morris told himself. I am not interested in the Golden Buck. That shit don't mean shit. Give me enough to live on – sort of like a grant – and I'll be happy. I am a scholar.* (Finders Keepers, 125)

У першому з наведених вище фрагментів Моріс протиставляє себе із своєю нездійсненою мрією стати письменником і Хемінгвея. У другому ця антитеза розширюється до протиставлення всіх гігантів американської літератури і себе (контраст позитивно-оцінної лексеми *giant* та негативно-оцінної лексеми *failure*), у третьому персонаж із гіркою самоіронією протиставляє себе реального – негативно-забарвлений когнітивний конструкт *thecollegedropout* і себе уявного – когнітивний конструкт *self-proclaimedAmericanscholar*, у якому позитивно-конотована лексема *scholar* контрастує з іронічним епітетом *self-proclaimed*. Останній приклад побудований на протиставленні когнітивних конструктів *scholar* і *mercenary*. Він також ілюструє ключову фразу, своєрідний девіз Моріса Беламі – *shitdon'tmeanshit*, який уособлює знецінення всього і всіх, включаючи життя дитини:

'You said you'd do whatever I wanted, and that's what I want. Get through that window right now, or I'll put a bullet in your tiny brat brain. Morris wonders if he means it. He decides he does. Little girls also don't mean shit. (Finders Keepers, 330); *'Crazy don't mean shit,' Morris Bellamy says. 'Crazy don't mean shit. Nothing means shit. Words to live by.* (Finders Keepers, 318-319)

Такий девіз, підкріплений розщепленою і конфліктною Я-концепцією персонажа, спотворює всю його ціннісну картину світу і налаштовує його проти інших, а інших проти нього:

Some of the kids laughed. He could make them laugh, and although he couldn't make them like him, that was absolutely okay. They were dead-enders headed for dead-end marriages and dead-end jobs. They would raise dead-end kids and dandle dead-end grandkids before coming to their own dead ends in dead-end hospitals and nursing homes, rocketing off into darkness believing they had lived the American Dream and Jesus would meet them at the gates of heaven with the Welcome Wagon. Morris was meant for better things. He just didn't know what they were. (Finders Keepers, 114)

У цьому уривку вербалізується знецінення персонажем традиційних ціннісних концептів РОДИНА, ШЛЮБ, АМЕРИКАНСЬКА МРІЯ через нав'язливе повторення негативно-забарвленого епітета *dead-end*.

Паралельно із знеціненням традиційних ціннісних концептів один з ключових універсальних ціннісних концептів – КОХАННЯ – зазнає в концептуальній системі персонажа гіперболізованого викривленого переосмислення, де об'єктом КОХАННЯ стають не живі люди, а книжки:

For readers, one of life's most electrifying discoveries is that they are readers – not just capable of doing it (which Morris already knew), but in love with it. Hopelessly. Head over heels. The first book that does that is never forgotten, and each page seems to bring a fresh revelation, one that burns and exalts: Yes! That's how it is! Yes! I saw that, too! And, of course, That's what I think! That's what I FEEL! (Finders Keepers, 116-117); *Between fifteen and seventeen, Morris read the first two books of the Gold trilogy obsessively* (Finders Keepers, 118-119); *He felt no relief as he dragged the dolly back along the path. Nothing was working out the way it was supposed to, nothing. It was as if malignant fate had come between him and the notebooks, just as fate had come between Romeo and Juliet. That comparison seemed both ludicrous and perfectly apt. He was a lover. Goddamn Rothstein had jilted him with The Runner Slows Down, but that didn't change the fact. His love was true.* (Finders Keepers, 63); *The things of the world fell by the wayside, you lost your speed and your eyesight and your fucking Electric Boogaloo, but literature was eternal, and that was what was waiting for him: a lost geography as yet seen by no eye but its creator's.* (Finders Keepers, 130); *Sometimes when he couldn't sleep, lying on his back in his cell (by the early nineties he had a single, complete with a shelf of well-thumbed books), Morris would sooth himself by remembering his discovery of Jimmy Gold. That had been a shaft of bright sunlight in the confused and angry darkness of his adolescence.* (FindersKeepers, 112)

У наведених вище уривках концепт КОХАННЯ вербалізується через лексеми *love, lover, obsession, jilted*, ідіому *headoverheels* посилюється концептуальними метафорами ЧИТАННЯ ЦЕ КОХАННЯ, ЧИТАННЯ ЦЕ ОДЕРЖИМІСТЬ, ЧИТАННЯ ЦЕ СВІТЛО. Вічне кохання в концептуальній системі персонажа замінено на вічну літературу – *literaturewaseternal*. Цікавою є також літературна алюзія *just as fate had come between Romeo and Juliet*, вбудована в негативно-забарвлене художнє порівняння *as if malignant fate had come between*

him and the note books. Взагалі літературні алюзії супроводжують цього персонажа постійно, навіть у найменш придатних для них смертельно небезпечних ситуаціях, що підтверджує справжню одержимість героя:

He kneels by the body one last time and searches the pockets, aware that he's getting blood on his hands again and will have to wash them again. Oh well, so it goes. That's Vonnegut, not Rothstein, he thinks, and laughs. Literary allusions always please him. (Finders Keepers, 239); *Out with it, Peter. Fess up. We'll both feel better, especially you. If 'twere to be done, 'twere well it were done quickly. Macbeth, act one.* (Finders Keepers, 298-299)

Привертає увагу також негативно-забарвлена лексема *malignant*, яка перегукується з лексемою *pre-cancerous* в іншому уривку, і вербалізує концептуальну метафору ДОЛЯ ЦЕ РАКОВА ПУХЛИНА:

'I'd need some paper.' Thinking of the reformatory, where five lousy sheets of Blue Horse was all you ever got, paper with big spots of pulp floating in it like pre-cancerous moles. (Finders Keepers, 111)

Іншими спотвореними ключовими концептами Моріса Беламі є перегорнуті концепти ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я і БОЖЕВІЛЛЯ:

He knows they're still there, and that makes it worse. The urge to dig them up and have them at last has been a maddening constant, like a snatch of music (I need a lover that won't drive me cray-zee) that gets into your head and simply won't leave, but so far he has done almost everything by the book, waiting for his PO to relax and let up a little. (Finders Keepers, 139); *I have to keep it together a little longer. Morris thinks. I have to. But his brain feels overloaded, running in the red zone. He thinks he'll be all right once the notebooks are actually in his possession (also the money, although that's far less important). Get those puppies hidden away at the back of the closet in his room on the ninth floor of Bugshit Manor and he can relax, but right now the stress is killing him.* (Finders Keepers, 208-209); *Is that paranoid or smart? He can no longer tell. All he knows for sure is that the notebooks are close now. They're pinging like a sonar blip.* (Finders Keepers, 215).

Протиставлення цих двох концептів вербалізується через лексеми *urge*, *maddening*, *paranoid*, *overloaded*, ідіоми *drivesb crazy*, *get into one's head*, *keep it together*, метафори *But his brain feels overloaded, running in the red zone, the stress is killing him* та *They're pinging like a sonar blip*. Поступове накладання цих концептів у психіці персонажа вербалізується через автоадресоване запитання *Is that paranoid or smart?* і відверте зізнання *He can no longer tell*.

Цікаво, що перед трагічною розв'язкою роману персонаж спочатку відчуває повну ілюзію свого психічного здоров'я – *He's never felt saner in his life*, сприймаючи свою одержимість письменником і його книжками, а також їхньою власною інтерпретацією як порятунку від божевілля, – *Maybe it was what kept him sane all those years*:

Reading the notebooks there, near the same mountains Rothstein must have looked at while he was writing – that had a certain novelistic roundness, didn't it? Yes, and that was the great thing about novels: that roundness. The way things

always balanced out in the end. He should have known Rothstein couldn't leave Jimmy working for that fucking ad agency, because there was no roundness in that, just a big old scoop of ugly. Maybe, deep down in his heart, Morris had known it. Maybe it was what kept him sane all those years. He's never felt saner in his life. (FindersKeepers, 266)

Наведений уривок імплікує концептуальну метафору ЖИТТЯ ЦЕ КНИГА, але у свідомості героя вона має хворобливе буквальне значення.

Проте, перед самим кінцем МоррісБеламі усвідомлює і власне божевілля, і власну одержимість:

Morris Bellamy turns onto Sycamore Street. He's aware that his life is rapidly narrowing to a point. All he has is a few hundred stolen dollars, a stolen car, and the need to get his hands on Rothstein's notebooks. Oh, he has one other thing, too: a short-term hideout where he can go, and read, and find out what happened to Jimmy Gold after the Duzzy-Doo campaign put him at the top of the advertising dungheap with a double fistful of those Golden Bucks. Morris understands this is a crazy goal, so he must be a crazy person, but it's all he has, and it's enough. (Finders Keepers, 318-319)

У цьому уривку загострення психічної хвороби персонажа вербалізується через метафору *his life is rapidly narrowing to a point*.

Отже, на підставі проведеного аналізу можна стверджувати, що основними фокусами вербалізації психопатології персонажа в романі Стівена Кінга «Що впало, те пропало» є вербалізація його викривленої Я-концепції, спотворених концептів КОХАННЯ і ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я, доведених до абсурду концептуальних метафор ЧИТАННЯ ЦЕ КОХАННЯ, ЧИТАННЯ ЦЕ ОДЕРЖИМІСТЬ, ДОЛЯ ЦЕ РАКОВА ПУХЛИНА. Предметом подальших досліджень буде аналіз вербалізації когнітивної діяльності персонажа в нормі та патології.

Література

1. Караулов Ю. Н. Лингвокультурное сознание языковой личности. Моделирование состояния и функционирования / Ю. Н. Караулов, Ю. Н. Филиппович. – М. : Азбуковник, 2009. – 336 с.
2. Петлюченко Н. В. Харизматика : мовнаособистість і дискурс / Надія Володимирівна Петлюченко. – О. : Астропринт, 2009. – 458 с.
3. Тхорик В. И. Языковая личность в аспекте лингвокультурологических характеристик / Владимир Ильич Тхорик. – Краснодар : Кубан. гос. ун-т, 2000. – 196 с.

References

1. Karaulov YU. N. Lingvokul'turnoe soznanie yazykovoy lichnosti. Modelirovaniye sostoyaniya i funkcionirovaniya / YU. N. Karaulov, YU. N. Fillipovich. – M. : Azbukovnik, 2009. – 336 s.
2. Petlyuchenko N. V. Harizmatika : movnaosobistist' i diskurs / NadiyaVolodimirivna Petlyuchenko. – O. : Astroprint, 2009. – 458 s.
3. Thorik V. I. Yazykovaya lichnost' v aspekte lingvokul'turologicheskikh harakteristik / Vladimir Il'ich Thorik. – Krasnodar : Kuban. gos. un-t, 2000. – 196 s.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. StephenKing. Finders Keepers. – London: Hodder and Stoughton, 2016. – 385 p.

Bondarehko Ya. O.

**VERBALIZATION OF THE PERSONAGE'S PSYCHOPATHOLOGY IN
STEPHEN KING'S NOVEL "FINDERS KEEPERS"**

The article deals with verbalization of the personage's psychopathology in Stephen King's novel "Finders Keepers". It is determined that the main focuses of the personage's psychopathology verbalization are his twisted self-concept, the distortion of traditional value concepts and his peculiar individual conceptual metaphors. The personage's twisted and split self-concept is verbalized in his discourse through a constant antithesis of his real and imaginary selves on the one hand and opposing himself and famous writers on the other hand. The analysis conducted also shows a severe distortion and misinterpretation of the personage's key value concepts – LOVE and SANITY, whereas traditional key value concepts FAMILY, MARRIAGE, AMERICAN DREAM are devalued and derided. This distortion is also reflected in the personage's individual conceptual metaphors READING IS LOVE, READING IS AN OBSESSION, FATE IS A CANCEROUS TUMOUR.

Key words: verbalization, language personality, value concepts, conceptual metaphors, personage discourse.